

Umíme odpovídat?

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Rád se v těchto malých „sloupcích“ („fejtonech“?) zamýšlím nad slovy, jež jsou často používána (ať již v soukromí, nebo ve veřejném prostoru); zdá se mi totiž, že v tomto „provozu“ se znepokojivě často vytrácejí jejich hlubší roviny, takže se z nich stává zprofanovaný balast, podřimující na smetišti naší každodennosti. Dnes si беру „na paškál“ takřka kouzelné slůvko, ba přímo „mantru“, kterou čítám a slyším od rána do večera: **„odpovědnost“**. Zejména v dobách volebních bývá náš politický „vzduch“ podobnými „zaklínadly“ až přesycen...

Je nepochybné, že vysoká míra složitosti našeho světa a zároveň i vysoká míra naší svobody předpokládají vysokou míru odpovědnosti. **„Odpovědnost“** znamená **„umět dát odpověď“**. Tato banální etymologickou souvislost jistě napadne každého. Co si však pod tím máme představit? Nedostali jsme se jen od jednoho problému k druhému?

Vyjděme z jiné (jen zdánlivé) „samozřejmosti“: žádná věc, člověk či situace pro nás nevystupují izolovaně, nýbrž vnímáme a prožíváme je v kontextech, tj. **v souvislostech („poukazech“**, jak říkají fenomenologové), v nichž jsou zasazeny, ať se nám to líbí nebo ne. Ve skutečnosti – domyslíme-li to – jde o něco úžasného, nesmírně náročného a citlivého! Znamená to, že nic nám není pouze situačně **„dáno“**, nýbrž každý fenomén „svoji situací“ vždy **přesahuje**, odkazuje kamsi „za ni“, nutí nás, abychom se ze situačního kontextu „vyklonili“! Ano, právě díky těmto přesahům vůči nám svět vystupuje jako smysluplný celek, nikoli jako pouhá „hromada věcí“.

Jsou-li tyto poukazy jakýmsi „odkazováním věci na její další možnosti“, jejím „prodloužením“, pak „mít odpovědnost“ tedy znamená: **porozumět dané věci, člověku či situaci na pozadí co nejširšího spektra poukazů, odkrývat je jako otevřený systém, nikoli jako cosi jednou provždy daného, uzavřeného, hotového**. Jak kdysi skvěle upozornil profesor Jan Patočka, evropská civilizace se ocitla v duchovní a hodnotové krizi možná právě proto, že se dala cestou povrchního posuzování věcí a manipulace s nimi, místo cestou jejich všestrannému porozumění v „sítích poukazů“...

Výchova, vzdělávání, politika a kultura vůbec – to by nemělo být nikdy degradováno na pouhé nástroje ke **zmocňování se** přírody a druhých lidí; jejich pravou podstatou je, že jsou „jen“ **klíči k otvírání tajemství světa**, mosty k odkrývání pravdy, nebo – jak kdysi mile zformuloval Václav Havel – rozličnými způsoby, jak dobývat v životě smysl. A hledat svoji odpovědnost.